

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Ніна Фіалко

РІКА ЖИТТЯ

Роман

ТЕРНОПІЛЬ
БОГДАН

У новому романі «Ріка життя» тернопільська письменниця Ніна Фіалко розповідає про життя двох подруг, долі котрих сплелись у любовному трикутнику. Маючи різні характери, виховуючись у сім'ях на різних засадах, до свого щастя ці жінки йшли різними шляхами. Одна з них для досягнення мети знехтувала не тільки дружбою, а й законами моралі. За це була жорстоко покарана. Інша — вірила, що кожна людина має свою долю, яка неодмінно її знайде.

У романі відображено багато напружених життєвих колізій, роздумуючи над якими мислячий читач може взяти їх до уваги, щоб не потрапити в подібну халепу.

Твір читається легко і захоплює з перших сторінок. Велику увагу автор приділяє розкриттю поведінки людей у різних ситуаціях, коли зі вчинку можна визначити дух тієї чи іншої особи. В романі простежується чітка громадянська позиція автора, яка пропагує християнську мораль у всіх сферах діяльності людини.

Для широкого кола читачів.

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути використана
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

Навчальна книга — Богдан, просп. С. Бандери, 34а,
м. Тернопіль, 46002, тел./факс (0352) 52-06-07; 52-05-48
office@bohdan-books.com www.bohdan-books.com

Збут: (0352) 43-00-46, (050) 338-45-20
Книга поштою: (0352) 51-97-97, (067) 350-18-70, (066) 727-17-62
mail@bohdan-books.com
м. Київ: (044) 296-89-56; (095) 808-32-79, nk-bogdan@ukr.net

1

До кімнати зайшла жінка поважного віку. Вийнявши із пакета банний рушник, повісила на благоденний, із бинта, шнурок. Відразу здогадалася, що його прикріпила жіноча рука: невміло й не по-господарськи. Не рівенько біля перил, а по діагоналі, мабуть, так легше було прив'язати його. Видно, що у цій кімнаті чоловіки не проживали, бо жоден не зміг би спокійно дивитися на «жіночу» роботу. Любителі цигарок частіше виходили би перекурити на балкон, ніби подихати свіжим повітрям, заодно і виправили б чиєсь недбальство. Правда, в цьому мальовничому куточку скаржитися на нестачу чистого повітря було б соромно, бо санаторій посеред соснового лісу потопав у зелені.

Наталя Любомирівна всілася біля вікна, вийняла зі сумки свою вишивку і взялася до роботи. Хрестик стелився за хрестиком, вимальовуючи завчений напам'ять узор. Години за рукоділлям були для жінки найкращим відпочинком. Вишивати навчилася ще в дитинстві біля бабуні, але життя складалося так, що для улюбленого заняття часу знаходила все менше й менше. Та коли вже випадало, як тепер, відпочивати без чоловіка, то вишивала навіть між процедурами. Цього разу прикрашала узором чоловічу сорочку для

внука, випускника школи. Тішилася, що хлопець, мешкаючи в столиці, забажав мати українське вбрання. Тепер люди ніби соромляться вишитого одягу, кажуть, що його тільки в селі поважають, хоча мода на нього ніколи не минала. Своїм сином Наталя справила вже не одну таку сорочку, але одягають вишиванку вони тільки у свята.

Двері до кімнати відчинилися, й зайшла співмешканка Ольга Петрівна. Огрядна жінка бальзаківського віку приїхала сюди недавно і ще не могла звикнути до тутешнього розпорядку дня. Була, мабуть, не дуже рухлива, бо на одні й ті самі процедури витрачала часу більше, ніж інші відпочивальники. Ольга Петрівна щоранку довго збиралася, перекладаючи особисті речі з місця на місце. Видивлялась у дзеркальце, в яке обличчя вміщалося невеликими частинами і, мабуть, не давало їй повного уявлення про себе. Одягу набрала дві сумки й тепер мала багато часу приміряти його. Щоразу збиралася ніби на якісь оглядини, а не на лікування.

— Як ви так швидко встигаєте пройти процедури? — запитала вона Наталю.

— І ви навчитесь. Це перші дні важко, бо слабо орієнтуєтесь, де який кабінет, — відповіла жінка.

— До якого підійду, а там уже черга...

— Намагайтеся приходити до кабінету в призначений вам час, і тоді всюди встигатимете, — порадила Наталя.

— Я чомусь така змучена, що після процедур хочу відпочити. Дивуюся вам, що ви відразу беретеся за роботу. Це звичка чи необхідність? — запитала Ольга Петрівна, намагаючись втулити на шнурок для просушування і свій рушник.

— Для мене нема кращого відпочинку, ніж спокійно займатись улюбленим заняттям. Воно не заважає мені зануритися в думки, обмізкувати те, що в бурхливому повсякденному житті зробити важко, — говорила Наталя, не випускаючи голки з рук.

— Кілька днів я спостерігаю за вами і дивуюся. Не маючи кисті лівої руки, правою так вправно вишиваєте, що не одна жінка з двома руками могла би вам позаздрити. Можна подумати, що ви все життя тільки те й робили, що клали хрестики, так машинально у вас це виходить. Мені здається, що я і голки заселити не змогла б однією рукою...

— Та я ж голку підтримую протезом, — всміхнулася Наталя. — В одному пальці є дірочка для голки, там вона сидить міцно, не рухається. Я вже пристосувалася, і мені це не складно робити.

— Навіщо себе мордувати, коли тепер можна все купити? — не здавалась Ольга Петрівна.

— Хочу, щоби діти й онуки відчували мою, а не чужої людини, позитивну енергетику, яку вкладаю у вишивку.

— Ви вірите у містику? — здивувалась Ольга Петрівна.

— Це, звичайно, дискусійне питання, але, аналізуючи прожите, переконалася, що у життя кожного втручається Вища сила. Але не всі хочуть повірити в її існування. — Наталя, замислившись над чимось своїм, якийсь час мовчала.

Прилігши на ліжко, Ольга Петрівна перегортала глянцевий журнал із рекламою косметики.

— Може, й корисні ті креми, але ж такі дорогі! Щоби стати гарною, треба чимало коштів...

— Якщо природа не наділила вродою, то не допоможе жодна косметика, — всміхнулася Наталя.

— Не кажіть так, бо теперішня косметика робить із людьми дива. Мій син привіз дівчину з міста, таку гарненьку. Знайомив нас, бо одружуватися з нею вирішив. А вранці, після того, як побачив її вмитою, без макіяжу, сказав, що мусить придивитися до неї уважніше. Злякався, що у неї може вилізти ще щось оманливе, — повідала, сміючись, Ольга Петрівна.

— На жаль, теперішня молодь закохується тільки у зовнішній вигляд людини і не поспішає пізнати її душу. Потім швидко розчаровуються одне в одному й розлучаються.

— Добре, якщо діток не встигли нажити. Часто буває, що малеча росте без батьківської опіки, а мама молода, ще не вигулялася... Що тоді? — Ольга Петрівна розглядала найгірший варіант.

— Мені здається, що все залежить від виховання в сім'ї, — висловила своє переконання Наталя Любомирівна. — Дорослі діти часто беруть приклад із батьків. Якщо батько не поважає матір, то і син так ставитиметься до своєї дружини, якою би вродливою чи розумною вона не була.

— А я вважаю, що й від жінки багато залежить... — спробувала заперечити Ольга Петрівна.

Наталя припустила, що її сусідка, звикла всім і все заперечувати, щоби хтось переконував її у протилежному. Якщо цього потребувала близька людина, то можна було б і посперечатися, а просто так, задля псування нервів, Наталі щось доводити не хотілося. Тому розмова притихла, й Ольга Петрівна незабаром уже посапувала носом. Їй досить було притулитися до подушки, як уже могла насолоджуватися сном. Такого щастя у Наталі не було. Навіть тут, де мала би відпочити від хатніх проблем, думки, мов гедзі, обсідали голову, не даючи спокою. Згадала, що треба зателефонувати старшому синові. Тихо встала і, вийнявши зі сумки мобільний телефон, вийшла у коридор. Після обіду курортники або відпочивали, або вешталися по місту, тому в корпусі була мертва тиша. Щоби не порушувати її, вийшла на вулицю.

— Привіт, мамо! — почула в слухавці голос Ярослава.

— Здрастуй, сину! Є вже новини від Соломії?

— Поки що нема, але ви, мамо, не хвилюйтеся. Мабуть, у дівчат з мобільними телефонами проблеми, або ще нема чого розповідати, та й гроші економлять, — заспокоював син. — Із вашим приїздом і новини будуть.

— Дай Боже, щоб так і сталося. З батьком давно розмовляв? — запитала Наталя.

— Та якось не до того...

— Що ж, до зустрічі! — попрощалась, а в душу закрався неспокій.

«Щось син недоговорює, не хоче псувати мені відпочинку, бо Соломія обіцяла повідомляти новини відразу», — подумала Наталя. Більше двох тижнів тому її внучка Соломія, студентка другого курсу одного зі столичних вишів, вилетіла на літні канікули до Туреччини почерпнути досвіду для майбутньої професії й заробити коштів на власні потреби, щоб не випрошувати у батьків. Факультет свідомо обрала такий, щоб у майбутньому мати змогу побачити світ завдяки туристичним турам. Невістка розповіла, що представники однієї з київських туристичних фірм запропонували студентам відповідну роботу. Влаштували не-

величкий конкурс серед студентів, бо вакансій було мало, а охочих багато. Дівчат добирали з добрим знанням іноземної мови і привабливою зовнішністю. Коли внучка розповіла про той конкурс і що вона перемогла у ньому, в Наталі виникло чимало запитань, на які студентка відповісти не змогла. Тому просила сина й невістку з'ясувати всі нюанси тієї роботи, а вже потім давати на поїздку згоду та гроші. Надто молода ще внучка, щоби самостійно вирушати за кордон, та ще й у мусульманські країни, де можна легко потрапити у сексуальне рабство. Син тоді посміявся з матері, бо був упевнений, що дівчата тепер набагато хитріші й розумніші, ніж були колись, і не дуже довіряють солодким обіцянкам туристичних фірм. Але Наталя була переконана в іншому: якщо Бог хоче покарати людину, то спочатку відбере у неї розум, і тоді вона сама себе покарає. От тепер і думай, хто правий у даній ситуації. «Швидше б додому, бо поки я тут вилежуюсь, у дітей невідомо що відбувається. Вони ніби мене жаліють, нічого не розповідаючи, а мені від домислів нутро тліє...» — думала Наталя.

Жінка постояла біля клумби, на якій від пекучого сонця квіти похилили голівки, потім сіла на лавку під плакучою вербою. Віття з неї опускалося так низько, що заступало лавку не тільки від сонця, а й від цікавих поглядів відпочивальників. «Це ж і мої квіти в'януть, якщо Віктор не здогадався полити...», — бідкалася Наталя. Під вечір сонце заходило за будівлю санаторію, і подвір'я накривала тінь, даруючи прохолоду. В приміщення не хотіла заходити, чекала години, поки чоловік приїде додому. Намагалася не телефонувати йому на роботу, бо в кабінеті тієї миті могли бути чужі люди, а при них Віктор був скупий на слова. Між близькими людьми, мабуть, усе-таки існує телепатія, бо невдовзі пролунав дзвінок, і на мобільнику висвітлилося обличчя коханої людини.

— Здрастуй, люба! Як ти там?

— Рада тебе чути, Вітю. Добридень! Що нового вдома, квіти не забув полити?

— Ти думай, які ще процедури прийняти, щоби поправити здоров'я, а не про город, — насварив чоловік. — А квіти цвітуть і пахнуть, приїдеш — помилуєшся.

— Набридло мені тут, бо думками я біля Соломії. Ти коли востаннє про неї зі сином розмовляв? Душа моя не на місці, боюся, щоб якоїсь біди з дівчинкою не трапилося, — скаржилася дружина.

— Навіщо ти всіх накручуєш! Діти грамотні й розумні, а ти їх досі намагаєшся повчати. Нехай самі думають про своїх чад, — невдоволено сказав чоловік.

Віктор завжди сердився, коли дружина вже дорослими дітьми опікувалася і давала їм настанови. Був переконаний: вони слухали тільки тому, щоб не образити матір, а чинили все одно по-своєму, а переважно, як виходило.

— Твоя хата, як завжди, скраю... Кажеш, новин нема... — вдала ображену Наталя.

— Є. Тільки не звідти, звідки ти чекаєш... — інтригуючи, мовив чоловік.

— То чому ж ти мовчиш? З цього б і починав, — пожвавішала дружина.

— Ти ж не даєш мені слова вставити. Від твого брата Ігоря надійшов лист, у якому він пише про хворобу мами. Вона просить, щоби ти приїхала.

— Мама вже старенька, не дай Боже, не дочекається, поки моя путівка закінчиться. Та й хіба я зможу тут спокійно сидіти, знаючи про це? — зраділа, що таки знайшла причину для дострокового від'їзду.

— То коли тебе забрати?

— Мені спочатку треба заїхати додому, аж потім вирушати до мами. Вранці прийму ще ванну, підпишу обхідний — і буду готова покинути санаторій. Одразу після обіду чекатиму тебе. Домовилися? Тоді до завтра!

— Гарзд. Мені також набридло самому... — признався Віктор.

Здається, чого ще людині треба: дожила до пенсії, виростила гарних дітей, має поруч люблячого чоловіка, але клопотів не зменшилося. Просто вони стали іншими. Колись сама все вирішувала, а тепер на проблеми, що виникають у дітей, впливати не може. Небо для всіх прихилила б, щоби полегшити їм життя, а вони все одно торують свій шлях, як і вона колись. Хіба її батьки могли хоч чимось зарадити, щоб зменшити доньці страждання? Згадка

про матір, яка доживає віку, навернула її на спогади тих днів, коли жили вкупі, великою дружною сім'єю. Важкі тоді були часи, але спогади про них лоскотали душу, і хоч на мить хотіла би туди повернутися. Побачивши, що наближається співмешканка, Наталя всміхнулася: не вдасться помріяти навіть тут.

— І як я не почула, коли ви виходили з кімнати! — Ольга Петрівна вмостилася поруч на лавку. — Задрімала, а вночі зірки через вікно рахуватиму на небі...

— Або вдома тарілки уявно митимете, ті, що чоловік за вашої відсутності наскладав, — додала Наталя, й обидві голосно розсміялися.

— У вашого чоловіка також таке буває? — поцікавилась Ольга Петрівна.

— Мабуть, але коли повертаюся додому, то все вже вимито, — всміхнулася Наталя.

— Я погоджуюся потім сама все прибрати, тільки б «якась співчутлива» не приходила йому допомагати, — призналася співбесідниця.

— Менше про це думайте, бо думки здатні матеріалізуватися, — застерегла чи то серйозно, чи жартома Наталя. — Ви приїхали по здоров'я, от і використовуйте відпустку для цього. А що має бути, те й так не мине. Більше довіряйте чоловікові, тоді йому не кортітиме «стрибати в гречку».

— Як ото вродиться такий, то жодні перестороги на нього не вплинуть, — махнула рукою Ольга Петрівна.

Нова знайома розмову на цю тему готова була продовжувати хоч увесь вечір, бо вдома не мала ні кому пожалітися, ні з ким порадитися. Але Наталя зараз була заклопотана своїми проблемами, а вислуховувати ще чужі не мала наміру. Останнього вечора не хотіла забивати голову порожніми балачками про людей, яких вона не знала. Прагнула перед дорогою відпочити, бо вже точно знала, що відразу доведеться їхати на Львівщину. Сусідка виспалася, тож тепер може теревенити всю ніч, тому, щоби не образити її й не завантажувати свою голову, Наталя мовила:

— Не думаю, що ваш чоловік виклав чималу суму грошей вам на путівку тільки для того, щоб змусити коханку

мити йому посуд. Якби хотів погуляти, то знайшов би час та місце будь-де. Тож краще лікуйтеся і менше про нього думайте. Вибачте, мені треба зібрати речі, бо завтра за мною приїде чоловік.

— У вас же, здається, ще кілька днів залишилося. Чому так поспіхом? — поцікавилася сусідка. — Щось трапилось?

— Богу дякувати, нічого. Але мама в мене вже старенька, хоче зі мною побачитися... — повідала Наталя.

— А це далеко? — поцікавилась Ольга Петрівна.

— На Львівщині. Ніби й не дуже далеко, а бачимося рідко, — сказала Наталя встаючи, щоб повернутися в корпус. — Речей тих — мов кіт наплакав, але треба скласти їх до сумки, щоб уранці в метушні не забути чогось. Краще якусь додаткову процедуру прийняти, бо хтозна, чи скоро трапиться ще нагода побувати у подібному закладі.

2

Уночі небо захмарилося, зірвався вітер, піднімаючи клуби пилу в повітря. Чекали дощу, але він не поспішав потішити людей і все живе. Темні грозові хмари пропливали дуже низько, ніби приглядаючись, де найбільше потрібна їхня цілюща волога, але так і не наважилися пролитися. Сильний вітер продовжував бешкетувати ще й удень, носячи подвір'ям санаторію фантики від цукерок. Наталя Любомирівна вже сиділа в приміщенні приймального відділення, раз у раз поглядаючи на годинник. Домовлялися з чоловіком про післяобідню пору, вже четверта, а його ще й досі нема. «Хоча би щось у дорозі не трапилось», — свердлила думка. Від ранку вже спланувала, що зробить удома насамперед, а виходить, що й до вечора не втрапить до своєї хати. Краще нічого не плануй, бо по-твоєму не буде. Скільки вже разів переконувалася, що ця істина стара, як світ, але людина мусить планувати, щоби не жити в хаосі. Коли в жінки вже вривався терпець, відчинилися двері, й до фойє зайшов Віктор. Зірвавшись із місця, дружина кинулася йому назустріч.

— Чому ж так довго? Я вже всидіти не могла... Машина поламалася? — засипала запитаннями, навіть не привітавшись.

Віктор чмокнув дружину в щоку, підхопив сумки і, не відповідаючи, попрямував до авто. Поклавши поклажу до багажника, відчинив перед Наталею дверцята.

— Сідай, люба. Я вже скучив за тобою. Мені завжди бракує твоїх порад, без яких, мабуть, не зміг би жити, — всміхнувся Віктор.

— Не підлизуйся, кажи, чому затримався, — подобришала дружина, поклавши руку поруч із його правицею на кермо.

— Не заважай, бо заїдемо у пень. Ти неуважна, бо могла би помітити, якою брудною машиною до тебе під'їхав. У нас була злива, на городі все перемішало з болотом, тож я розгубився, не знаючи, що робити спочатку: їхати по тебе чи рятувати рослини.

— І врятував?

— Не знав, із чого почати, тільки час згаяв, — признався Віктор. — Без твоєї допомоги не впораюся.

— Мені ж треба до мами їхати. Ти не забув? — нагадала дружина.

— Поїдеш через кілька днів, — порадив Віктор, не бажаючи знову залишатися на самоті.

— Я вирушу завтрашнім поїздом, бо ненька, мабуть, хвора. Без особливих причин брат ніколи не просив приїхати. В гості запрошують, а це інша ситуація, і нехтувати повідомленням не можна, щоби не було пізно.

— Мені жаль, бо відпустки тепер не зможу взяти. Сама знаєш, літнім відпочинком дорожить кожен працівник, та й керівництво суворо дотримується графіка, — розмірковував чоловік.

— Може, так і краще. Якщо мама хвора, то їм не до гостей. Я своя, тому зі мною простіше, бо не треба спеціально готуватися. Ти ще трохи потерпиш без мене, любий? — притулившись щокою до чоловікового плеча, Наталя відчула, що нікуди не хоче їхати, бо їй спокійніше, коли поруч із нею коханий, її опора і найбільша надія.

— Мушу потерпіти, якщо так треба... Ти тільки не затримуйся, — Віктор закохано дивився на дружину.

— Мене зараз більше турбує доля внучки. Мама прожила довгий вік, і якщо залишить світ, то це природно й не так сумно. Зі всіма колись таке трапляється, тож не треба цього лякатися. Хвилююся за Соломію, вночі довго не можу заснути. Мені здається, що від мене щось приховують. Це правда? — звела сумні очі Наталя.

— Ти й справді не все знаєш, але я перед поїздкою не наважуюся тобі розповісти правду, — признався чоловік.

Син спочатку приховував від батьків те, що донька зі ще двома однокурсницями потрапили не туди, куди їх вербувало на роботу агентство. Лише через кілька днів Соломія зателефонувала до дідуся і повідомила, що їх привезли не до того міста, якого обіцяли. Розмова була дуже короткою, але батьки зрозуміли, що треба здіймати бунт і брати за шкірку керівництво туристичної агенції, щоби повернули дівчат назад. Про це вчора Ярослав повідав Вікторові.

— А Ярослав хоч знає, через яку фірму дівчата виїхали на заробітки? — скипіла Наталя.

Соломія запевнила його, що все відбувається на дуже високому рівні, бо й деякі викладачі були замішані у цій справі.

— А як же він може тепер допомогти своїй дитині, коли нічого не знає? — сердилася Наталя.

Дідусь Соломії перед відльотом дав їй запасний мобільник із номерами відповідних служб за кордоном і тут, у нас, от вона ним і скористалася. Батьки вже повідомили міліцію, що фірма не виконала обіцянки, даної студентам. Справу взяли на контроль, але невідомо, як далеко встигли завести студенток, — розповів чоловік.

— Моє серце відчувало, що не все гаразд у родині, але мені Ярослав навіть словом не обмовився. Вчора я запитувала його про Соломію, то він запевнив, що все буде добре. От паскудник! Просила їх, щоби не дозволяли дитині самостійно вирушати за кордон. Грошей їм, бачиш, закортіло!

— Наталю, ти даремно гніваєшся. Дівчина вступила на факультет готельного і туристичного бізнесу, а як вона

його навчиться, коли сидітиме біля тата з мамою? Якщо вдасться без проблем повернутися додому, то це буде небиякий досвід, якого в аудиторії не навчать.

— Які ж ви, чоловіки, розсудливі! А ти не подумав, що дитині той досвід може долю зіпсувати? Хоч би живую повернулася... — бідкалася Наталя, ледь стримуючи сльози. — Вона не сказала, куди їх завезли?

— Дівчата, мабуть, і самі не знають. Повідомила тільки, що телефони від них відібрали, і жодного зв'язку з навколишнім світом не мають.

— Продадуть до якогось Марокко, а потім спробуй їх там знайти. Уявляю, як невістка зараз страждає, — похитала головою Наталя.

— Вони обоє дуже переживають. Хоч ти їм не допікай, бо й без тебе вони місця собі не знаходять. Ірина просить Ярка їхати до Туреччини шукати доньку, а в міліції тільки сміються з них. Кажуть, це все одно, що пробувати знайти голку в копиці сіна... Та як можна зарадити собі в чужій країні, коли мови не знаєш? — розмірковував Віктор.

Він працював керівником невеликої агрофірми, яку разом із колишнім соратником по партії встигли створити більше десяти років тому. Йому не раз доводилося чути від співробітників про різні випадки з нашими туристами за кордоном, але тоді сприймав це, мов якісь байки про нерозважливих людей. Тепер, коли таке трапилося в його родині, зрозумів, що справа небуденна і вирішити її самотужки непросто або й неможливо. Чомусь вважав, що українці самі шукають пригод на свою голову, та, знаючи справжні наміри Соломії, переконався в іншому. Закордонні пастки готують в Україні, бо інакше чому ж би так ретельно добивали дівчат? Складається враження, що керівництво туристичної фірми знало наперед, куди спроваджує студенток.

— Ще й до матері треба їхати... — тихо мовила Наталя.

— Мусиш їхати, бо потім до скону картатимеш себе, якщо не встигнеш, — радив чоловік.

— Я розумію, але моя душа буде не на місці доти, поки Соломійка не повернеться додому.

— Ти й так нічим допомогти не можеш, тож краще, якщо будеш зайнята іншими справами. Врешті-решт, їдеш

додому, а не до чужих. Там не тільки родина, а й стіни зцілюють. Природа у вас чудова, — заспокоював Віктор.

— А як же ти, не набридло холостякувати? — всміхнулася дружина.

— Звикаю потрохи, а коли дуже заскучаю, то телефон завжди при мені. Цим не переймайся, мусимо потерпіти... — Віктор пригорнув дружину вільною рукою і поцілував у щоку.

Якийсь шматок дороги подружжя їхало мовчки, заглибившись кожен у свої думки. Колись вони спільно розв'язували сімейні проблеми, і здавалося, не було такої, яка би виявилася їм не під силу. Тепер діти мешкали окремо від батьків і свої справи намагалися залагоджувати самотужки. Влітку внуки переселялися до дідуся з бабусею, і тоді подвір'я Захарчуків на деякий час оживало. Сміхом і гамором наповнювалась оселя, а обличчя господарів випромінювали радість, що дочекалися канікул.

Грозові хмари поступово розвіялися, визирнуло сонце. Стало веселіше. В'їхали в смугу, де недавно пролився довшогоочікуваний дощ. Він змив пил із рослин, і вони вдячно зазеленіли. Повітря над розігрітим асфальтом нагадувало субтропічне.

— Кажеш, дощ у нас шкоди наробив? — згадала Наталя.

— Думаю, що до нашого приїзду більшість рослин підніметься, а відразу після зливи враження було гнітюче, — заспокоїв Віктор.

— Тепер доведеться все пересапувати...

— Не роби проблеми, скільки того городу! Головне, що ми скоро будемо вдома... — сказав чоловік, повертаючи на окружну дорогу, що вела в передмістя, де жили Захарчуки.

Авто підкотило до обійстя, і Наталя не стала чекати, поки чоловік відчинить браму і заїде на подвір'я. Вийшла й оглянула все довкола. Лише трохи більше двох тижнів не була вдома, а багато чого змінилося: квіти біля плоту зацвіли, зав'язь на деревах підросла. Повільно зайшовши у двір, відразу повернула на грядки. Рослини, вмиті дощем, стояли розкішні, ніби всміхалися. «Даремно чоловік хвилювався за них. Може, й за Соломійку ми надто переживаємо», — подумала Наталя.

— Ну, що там! — гукнув Віктор. — Багато шкоди від зливи?

— Цього разу обійшлося, — мовила дружина, повертаючись на подвір'я.

Наталя звернула увагу, що Віктор не чекав її приїзду, а сам виполов бур'яни. Пощастило їй із чоловіком, бо ніколи не поділяв працю на чоловічу та жіночу. Може, жалів Наталю, коли бачив, як їй іноді важко було однією рукою виконати ту чи іншу роботу. Він просто намагався не залишати для неї те, з чим їй буде важко справитися. Колись вона дуже комплексувала через свою фізичну ваду, та після одруження з Віктором всі страхи залишилися позаду, і тепер вдячна долі, що подарувала їй таку мудру половинку.

— Після кави зателефонуємо до Ярка, бо я не заспокоюся, поки він мені сам про все не розповість, — розпорядилася Наталя.

— Вони працюють, то навіщо тривожити їх? Увечері Ярко з Іриною повернуться додому, тоді й поговоримо. Може, на роботі ніхто не знає про їхню проблему, а ти змусиш його висловлюватися про неї при людях. Потерпи до вечора. Ліпше приготуй щось смачненьке, бо я вже хочу домашньої страви, — порадив чоловік. — У холодильник я деякі продукти закинув, решту зараз привезу, а на городі вже підросла зелень.

— Гарзд, — погодилася дружина, бо доводи чоловіка були й справді переконливими.

Наталя згадала, що завтра має їхати, тож треба хоч на кілька днів якоїсь готової страви залишити і для чоловіка, щоби сухом'яткою не перебивався. Ці події вибили її зі звичного ритму, і вона боялася, що не встигне все зробити.

Після короткого перепочинку за кавою подружжя зайнялося кожен своєю справою. Віктор, відлучившись на весь день із агрофірми, хотів поїхати до майстерні й продіагностувати автомобіль, бо скоро техогляд. Міг би й раніше це зробити, та бур'яни, хай їм грець, вискубував. Ніби відчував, що дружині буде не до них...

Увечері діти телефоном повідомили, що нічого нового про зникнення студенток, на жаль, не довідалися. Справу розплутували київські правоохоронці, тому з ними спілкувався тільки батько Ірини. Всі новини тепер отримувалися

ли від нього, від того ще більше страждали, що не можуть впливати на ситуацію. Просили не хвилюватись і не набридати їм із запитаннями. Якщо будуть якісь новини, то самі зателефонують батькам.

Наступного дня Віктор посадив дружину на поїзд, і вона, лежачи на полиці, полинула думками у далеке дитинство...

3

Народилася Наталя Любомирівна Войтович на території одного з районів, що належав до Львівсько-Волинського вугільного басейну. Там минуло її дитинство, там пізнала сплеск перших почуттів, ніжних і чистих, від яких залишилася тільки глибока рана в серці. Кохання завжди возвеличує людину, а травми від нього глибоко ранять серце. Кожного приїзду в ці краї Наталя згадувала своє нещасливе кохання, й ніби якась сила змушувала не затримуватися тут, виштовхувала туди, звідки приїхала. Якби не ненька, до якої мусить сюди приїздити, то й не ворушила б минуле, яке досі відгукується в її серці.

Рідне місто зустріло Наталю вранішньою прохолодою. Не маючи важкого багажу, вирішила не брати таксі, а пройтися рідним передмістям. Скоро повернула на свою вулицю й, не поспішаючи, розглядала великі зміни. Мов гриби після дощу, вирости триповерхові будівлі, що цілком змінили колишній краєвид. Уже й батьківське подвір'я нічим не нагадувало про дитинство, бо молодший брат Ігор звів тут будинок, поставив гараж, і стару хату, яка стояла колись на цьому місці, можна побачити лише на світлинах. Майже добу провела в дорозі, на місце прибула в ту пору, коли одні мешканці вже приступили до праці, інші — відсипалися. Раніше сусіди при зустрічах вітались одне з одним, а сьогодні до Наталі ніхто не обізвався. Або її не впізнали, або знайомі не трапилися.

Не побачивши в дворі родичів, Наталя попрямувала до матеріної частини будинку. При його спорудженні ненька відразу замовила окремих вхід до невеличкої кухоньки й кімнати. Хвалилася колись, що ніхто їй тут не доку-

чає, а вона допомагає дітям, чим може. А зараз, натиснувши кнопку дзвінка, Наталя чекала її біля дверей. Назустріч вийшла мати з фартухом у руках. Худорлява, трохи сутула, біле, мов льон, волосся акуратно зібране у вузол на потилиці. Одягнена в старого покрою, але з добротної тканини, сукню. Валентина Степанівна не любила носити домашні халати і, як донька сьогодні переконалася, не змінила уподобання й через багато років. Із теперішньої мізерної пенсії лікаря не мала змоги купувати речі з натуральних тканин, тож доношувала старі.

— Яке щастя, Наталочко, бачити тебе! Переживала, що вже не дочекаюся... — ненька обняла й розцілувала доньку.

— Невдалий жарт, мамо. Я на всіх парах поспішаю до вас, а вам, виявляється, нічого не бракує, — чи то пожартувала, чи сказала серйозно донька.

— А ти хотіла вже на похорон до мене приїхати? Потім, коли мене не стане, твоя присутність не матиме жодного значення. Хотіла ще побачити тебе, бо у мене назбиралося стільки інформації, що, не повідавши її тобі, померти не маю права, — ненька всміхнулася, й обличчя в неї стало таким милим і привітним, що у Наталі язик не повернувся надалі сипати докорами.

— Мамусю, ви, як завжди, маєте слухність. Просто у нас вдома зараз неспокійно, тож приїхати я могла пізніше, коли вдома проблеми втрясуться, — спокійніше виправдалася донька.

— Хіба в такій великій родині, як у тебе, буває повний спокій? Тому не сердься, моя хоробрість зараз показова, бо насправді я збираюся покинути вас, — серйозно сказала ненька, ніби все було вирішено й обговоренню не підлягало. — Мийся з дороги, поснідаємо, і тоді ти розкажеш мені, що у вас сталося.

Поки Наталя приймала душ, ненька наставляла на стіл нехитрий сніданок і задоволено всміхалася. Колись казала чоловікові, що доньки ніколи від себе не відпустить, а вийшло так, що й бачитися частіше, як раз на рік, не випадає. Правда, на невістку, біля котрої доводиться віку доживати, не скаржитися. Ольга ввічлива і роботяща, синів з нею добре, але зі свекрухою нема таких теплих стосун-

ків, які бувають між донькою й мамою. Трапляється, задумається, а свекрусі здається, що на неї гнівається. Доньку запитала би прямо, і вона мусила би матері відповісти. А з невісткою вчинити так не можна, щоб, не дай Бог, не розгнівити. Недаремно місцеві жінки іноді жартують: «Стрийна — не родина, невістка — не дитина». Колись мала в лікарні подругу, також лікарку, з якою могла обговорити наболіле, але вона давно відійшла в інший світ, осиротивши не тільки Валентину Степанівну.

— Ваші коронні млинці? У мене такі не виходять, — призналася Наталя, сідаючи до столу. — Скільки разів я переписувала у вас рецепт, а починаю замішувати тісто вдома — і все одно млинець не таким виходить.

— Дякую. Та я не вірю в те, що ти кажеш. Хочеш старій настрій підняти? — мати поклала доньці на тарілку ще один тепленький.

Жінки посмакували млинцями й духмяною кавою, яку господиня заварила своїм особливим способом. Наталя зауважила, що мати постаріла й не мала вже того живого блиску в очах, який був ще торік. «Невже й справді мати щось відчуває?» — подумала.

— Вас щось болить? — запитала донька, побачивши, що ненька скривилася.

— Ніби нічого конкретного, а нездорова. Стара вже, і цим усе сказано.

— Що ж ви таке цікаве повідати мені хотіли? — нагадала Наталя, коли зібрали посуд зі столу.

— Не таке й цікаве, але скажи відверто: що ти знаєш про моє життя, крім того, що я добрий лікар, турботлива мама?

— Знаю, що ви народилися в Росії... — протягнула Наталя.

— Тобі не здається, що цього замало? Ти ж знаєш, що раніше про минуле в родині не говорили. У ті страшні часи можна було за необережне слово опинитися в Сибіру. Тепер кажи, що хочеш, але наше минуле нікого вже не цікавить. Думала, зберу колись родину з нагоди якогось ювілею і про все розповім. Уже й дев'ятий десяток розміняла, а скликати всіх разом так і не вдається. Бачу, що чим далі,

тим важче буде це зробити. От і подумала, що моє минуле може зацікавити тільки тебе, бо сини — під владою дружин, а вони тяжіють до свого роду. Я їх не засуджую за це, бо то природно. Ти дуже втомилася з дороги? Йдемо, вмостимося на дивані: язикам усе одно, а ногам таки легше стане. Та й мені стояти вже важко, — призналася Валентина Степанівна.

— Я виспалася в поїзді, тому можу з вами спілкуватися хоч до наступного ранку, — встаючи, сказала донька.

Жінки перейшли до кімнати й сіли поруч на м'якому дивані.

— Колись я зі своєю мамою любила отак сидіти, тільки на теплій лежанці. Прибіжу, бувало, зі школи, вилізу з валянок, морози тоді сильні дошкуляли, і відразу на тепле місце, — почала розповідати Валентина Степанівна. — Ненька розтирає мені руки й голубить, наче маленьку. Я вже школу закінчувала, та все одно наставляла чоло для поцілунку, насолоджуючись маминою ласкою. Боже, як давно то було... У мене є одне заповітне бажання, і виникло воно порівняно недавно. Не хочеш вгадати, яке? — ненька загадково подивилася на Наталю.

Хоч які припущення висловлювала донька, мати заперечно хитала головою. Коли Наталя вже втрачала терпіння, старенька всміхнулася:

— Ми з тобою стали далекими одна від одної. У мене залишилось єдине бажання, але воно нездійсненне. Не повіриш, але хочу померти на своїй землі...

Наталі аж подих перехопило від здивування. Оговтавшись, перепитала:

— На своїй? А зараз ви на чийй? Скільки я пам'ятаю, то це подвір'я — наше родинне, тут ви були щасливі, тут виросли ваші діти. Біля батькової могили на цвинтарі місце для вас залишили... Мабуть, я таки справді мало про вас знаю... Тож кажіть, мамо, як маємо виконати вашу останню волю. Уважно слухаю.

— Своєї волі не нав'язую нікому, просто перед смертю хочу хоч трохи очистити душу. Вважаю, що тільки ти здатна мене вислухати і зрозуміти, — Валентина Степанівна прискіпливо глянула на доньку, мабуть, щоби переконатися в тому, чи вистачить у неї терпіння.